

LATINSKA AMERIKA

- Amerika je enoten kontinent, ki ga delimo na S in J in Sr Ameriko
- ANGLOAMERIKA - S Amerika (ZDA, Kanada, Grenlandija) - potomci anglosaških priseljencev
- LATINSKA AMERIKA - območje J od meje med ZDA in Mehiko - osvojili in kolonizirali Španci in Portugalci
- SREDNJA + JUŽNA

Odkritje in pomen:

- 1492 - K. Kolumb (misli, da je prišel v Indijo)
- Odkritje novega sveta - prodor evropske kult. In civilizacije
- Kolonialno osvajanje
- Španski konkvistadorji - brutalni uničenje ind. Civilizacij - Azteki, Inki
- Demografska katastrofa ind. Preb. - 150 let - 50 mio → 5 mio
- Naselbinski sistem
- Izmenjava kulturnih rastl. Ev. → Lat. Am. : domače živali, riž, banane, jabolka, pšenica
o Lat. Am. → Ev. : koruza, krompir, paradižnik, ananas, tobak
- Drugačen način kmet. Proizvodnje → okoljski problemi
- Kolonialno gosp.

Rasni in etnični mozaik

- "latinski del" - jezikovni pogled
- Poleg Šp. In Port. še: Francija, VB in Nizozemska
- Priseljenci iz Evrope, Afrike in Azije
- Danes: najbolj zapletena rasna in kulturna sestava prebivalstva
- BELCI: Argentina, Urugvaj, J Brazilija (KREOLI)
- ČRNCI: Karibsko otočje, obalni pas
- RASNI MEŠANCI:
  - o MESTICI (belci, Indijanci) - Mehika, Medmorska Am., J Am.
  - o MULATI (belci, črnci) - plantažne države
  - o ZAMBI (črnci, Indijanci)
- Uradni jezik: španščina in portualsščina (Brazilija)
- Pogovorni jeziki: indijanski
- Katoliško + protestantsko preb.

Socialna razslojenost in gosp. razvoj

- Bogata, bela manjšina - gospodarska prevlada
- Prepad med revnimi in bogatimi se veča
- Bogati natavni viri, preb. Bolj ali manj revno
- Gosp. - kmet., rude, energ. Viri → dediščina kolonializma
- **Tri faze gosp. in družb. Razvoja**
- **1. faza:** oblika kmet. Gosp. → HACIENDA; nezainteresiranost za vlaganje v tehnični razvoj → neučinkovitost; plantaže(obalni pas) → izvoz; en pridelek; rudarstvo(nepredelana oblika, ni dobička)
- **2. faza:** odgovor na nezadovoljstvo; prerazporeditev bogastva - lastna ind.; državni denar,... ni bilo učinka; večina držav izvoznice; radikalna socialistična gibanja
- **3. faza:** dolžniške krize, zategovanje pasu, siva ekonomija
- Gospodarsko povezovanje znotraj držav in ustanavljanje skupnosti za prosto trgovino
- MERCOSUR - 1995 - Brazilija, Argentina + sosede
- NAFTA - 1994 - Mehika

- FTTA: enotno Prosto trgovinsko območje Amerike, ki bi vključevalo vso Ameriko in združevalo tržišče z več kot 300 mio potrošnikov

Demokratizacija in problem kriminala

- Politična nestabilnost, socialne razlike → revolucionarna gibanja
- Avtoritarni režimi, vojaške hunte, gverila, trgovanje z drogami, kriminal

Zapuščanje podeželja in problem velikih mest

- Beg preb. S podeželja v mesta (70%)
- METROPOLE(večje mesto, kamor se stekajo priseljenci)
- BARAKARSKA MARGINALNA NASELJA(prostorski, socialni, okoljski problemi)
- FAVELE - Brazilija

SREDNJA AMERIKA

NARAVNE ZNAČILNOSTI

- 3 geografske enote:
  - MEHIKA
  - MEDMORSKA AMERIKA
  - KARIBSKI OTOKI (Veliki Antili, Mali Antili, bahamski otoki)
- S polovica Mehike - nadaljevanje pokrajin z JZ ZDA → 2 gorski verigi: SIERRA MADRE(Mehiška planota); Z-V - Osrednji vulkanski hrbet
- Najožji del (70km) - Panamski prekop
- Ni večjih nižin - izjeme: obale Meh. Zaliva in Karib. Morja
- Notranjost Medmorske Am. Gorata + Karibski otoki
- Sr. Am. → območje vulkanov in potresov (litosferske plošče)
- Subdukcija → V rob Karibske plošč, ki jo stiskata S in J ameriška plošča → venec vulkanskih Malih Antilov
  - plošča Kokos se podriva pod S ameriško in Karibsko → JZ Mehika, Med. Am.

PODNEBJE IN RASTL.

- Tropski pas
- Dejavniki: razporeditev kopnega in morja → vpliv pasatov; relief in nadmorska višina
- Karibsko morje in Mehiški zaliv - obdana s celinskim kopnim in otoki → topla voda (JV tok iz Atlantika) se v Am. Sredozemlju še dodatno segreje → pot nadaljuje kot Karibski tok v Mehiški zaliv in ga zapusti koz Zalivski tok proti Ev.
- SV pasati z Atlantika prek Karibov proti gorskim pregradam v Meh. in Med. Am. → nad toplim morjem se močno navlažijo → orografske pregrade → velika količina padavin →
- **Ekvatorialno podnebje - tropski deževni gozd**
- Zavetrne strani Karibskih otokov bistveno manj padavin →
- **Savansko podnebje - savansko rastlinstvo**
- Planote v zavetrnih legah na celinskem kopnem še manj padavin →
- **Tropsko ali subtropsko suho in polsuho podnebje**

- ▣ **Tropski višinski rastl. In kmet. Pasovi** (medmorska Am., amdske države)
- ▣ **Tierra caliente** - vroča dežela (0-900m) kakavovec, banane, ananas, sladkorni trst
- ▣ **Tierra templada** - zmerna dežela (900-1800m) kakavovec, koruza, pšenica, buče, fižol
- ▣ **Tierra fria** - hladna dežela (1800-3600m) pšenica, fižol, koruza, krompir, ječmen
- ▣ **Tierra helada** - mrzla dežela (3600-4500m) ni poljedelstva, samo ekstenzivna živinoreja
- ▣ **HURIKANI**
  - o Tropski cikloni
  - o Nastajajo na območju pasatov v tropskem delu Alantika
  - o T vode najmanj 26°C, ki mora segati dovolj globoko + močni vetrovi v višinah
  - o Pozno poleti, zgodaj jeseni
  - o Proti Z počasi dobivajo moč(karibsko otočje, JV ZDA) 4- 14 hurikanov
  - o Usihajo, ko pridejo nad hladnejši ocean ali kopno

DRUŽBENE ZNAČILNOSTI

- ▣ Dva kulturno - gospodarska območja:
  - o Srednjeameriška celina (azteška država → indijanska dediščina; mestici; neučinkovite haciende; "bananske republike"
  - o Karibsko otočje (dovažanje sužnjev→rasno in kult. Mešanje; mulati; plantaže)
  - o **KUBA**(negativne posledica monokult. usmerjenosti v pridelavo sladkornega trsta; 1959 Fidel Castro prevzame oblast; poveže se z Rusijo; odprava socializma v Evropi - katastrofa za Kubo (izguba trga)

MEHIKA

- o 2. mesto v Lat. Am.
- o Ind. Država
- o Zapostavljanje podeželja
- o Program industrializacije
- o Posebne gosp. cone z davčnimi olajšavami
- o Ind. Obrati MAQUILADORAS
- o **Ciudad de Mexico:**
  - Na dnu široke doline na višini 2240m
  - Azteki - ob Z bregu jezera Texcoco - porušili in postavili novega
  - V, S → tla osušenega jezera - reven sloj
  - Rast mest eksplozivna v 20. st. pol mio → 20 mio
  - "siva ekonomija", kriminal...

JUŽNA AMERIKA

- ▣ 3 osnovne enote:
  - o **Andi** (mladonagubano gorstvo, alpidska orogeneza)
  - o **Brazilsko in Gvajansko višavje** (prekambrijski nastanek)
  - o **Amazonsko nižavje ob Amazonki**
  - o **Orinoško nižavje ob Orinoco**

o **Laplatsko nižavje ob Parana, Urugvaj in Paragvaj:**

- **Gran Chaco**
- **Pampe**
- **Patagonija**

PODNEBJE

- *Geografska širina* : razpotegnjenost celine čez pasove)
- *Gorska veriga Andov*
- *Vetrovi z oceanov*
- *Morski tokovi*
- Najbolj namočeno območje Amazonsko nižavje → stalno območje nizkega zračnega pritiska
- Območja z najmanj padavinami (puščavski obalni pas v Čilu in Peruju → ATAKAMA)
- *Ekvatorialno podnebje* - Amazonsko nižavje
- *Savansko podnebje* - Orinoško nižavje, Brazilsko višavje
- *Tropsko in subtropsko suho in polsuho podnebje* - obalni pas Peruja in S Čile
- *Sredozemsko podnebje* - sr. Čile
- *Oceansko podnebje* - J Čile
- *Subtropsko vlažno podnebje* - Pampe

4 geografske enote:

Karibska J Amerika (Venezuela, Kolumbija, Francoska Gvajana, Surinam, Gvajana)

Andsko-indijanska J Amerika (Ekvador, Peru, Bolivija, Paragvaj)

J Amerika srednjih geografskih širin (Čile, Argentina, Urugvaj)

Brazilija